

พุทธศาสนาบนแผ่นดินจีน

Buddhism in China

中国佛教

ปัญจพร เหล่าลูกอินทร์¹ วรารักษ์ พูนวิวัฒน์² และ สุธิมา กฤตย์ธนวัต³
Panchaporn Laolook-in, Wararak Poonwiwat and Suthima Krittthanawat

วันที่ส่งบทความ: 18 กรกฎาคม 2564, วันที่แก้ไขบทความ: 21 ธันวาคม 2564,
วันที่ตอบรับบทความ: 28 ธันวาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการนี้ผู้เขียนมีความมุ่งหมายถึงประวัติศาสตร์และความเป็นมาของพุทธศาสนาในประเทศจีน รูปแบบพุทธศาสนาแบบจีนและบทบาทของพุทธศาสนาบนแผ่นดินจีนในปัจจุบัน โดยอาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทั้งงานวิจัย หนังสือ วารสารและบทความต่าง ๆ นำมาวิเคราะห์ ประมวลผล และสรุปเนื้อหาตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ข้างต้น ซึ่งคาดว่าจะประโยชน์ต่อการศึกษาวัฒนธรรมจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้สนใจด้านวัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีน

จากผลการศึกษาพบว่า พุทธศาสนาเริ่มเข้ามาในประเทศจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นและได้มีการสร้างวัดพุทธแห่งแรกในจีนในสมัยนี้เช่นกัน ต่อมาสมัยราชวงศ์ถังถือเป็นยุคที่เจริญรุ่งเรืองที่สุดของพุทธศาสนาในประเทศจีน เนื่องจากพระมหาหังสตรียมีความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา จึงได้ให้การอุปถัมภ์และได้มีการส่งพระเถระเดินทางไปสืบพระพุทธรูปในอินเดียรวมทั้งอัญเชิญพระไตรปิฎกกลับมายังจีน อีกทั้งยังได้มีการแปลพระสูตรจากภาษาบาลีเป็นภาษาจีนอีกมากมาย หลังจากนั้นพุทธศาสนาก็ค่อย ๆ เลื่อมลงจนเมื่อถึงสมัยราชวงศ์ซ่งพระมหาหังสตรียจะให้ความสนใจไปที่พุทธศาสนาวัชรยาน แบบทิเบต จนถึงยุคเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปฏิวัติวัฒนธรรมในสมัยท่าน

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
อีเมล thaparethaboom@gmail.com

Lecturer of Foreign Languages Program, Faculty of Humanities and Social Sciences at Nakhon Sawan Rajabhat University. E-mail: thaparethaboom@gmail.com

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
อีเมล wara_rak@hotmail.com

Lecturer of Foreign Languages Program, Faculty of Humanities and Social Sciences at Nakhon Sawan Rajabhat University. E-mail: wara_rak@hotmail.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาจีน สังกัดสาขาวิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อีเมล Suthima.krit@gmail.com

Assistant Professor of Chinese at Foreign Languages Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: Suthima.krit@gmail.com

ประธานเหมา เจ๋อตง ทั้งวัดวาอารามและพระคัมภีร์ต่างๆได้ถูกเผาทำลายไปเป็นจำนวนมากเพราะถือว่าความเชื่อทางศาสนาและลัทธิต่างๆนั้นเป็นภัยต่อพรรคคอมมิวนิสต์จีน จึงถือว่าเป็นยุคตกต่ำที่สุดของพุทธศาสนาในประเทศจีน หลังจากนั้นในยุคของท่านประธาน เติ้ง เสี่ยวผิง จึงได้มีการผ่อนคลายกฎนี้จึงทำให้ศาสนาพุทธในประเทศจีนได้รับความสนใจจากโลกภายนอกมากขึ้น และพัฒนามาจนเป็นพุทธศาสนาแบบจีนที่เราได้เห็นกันในปัจจุบัน

คำสำคัญ: พุทธศาสนาแบบจีน, พุทธศาสนามหายาน, ศาสนาพุทธในประเทศจีน

Abstract

This academic article aims to the history and origins of Buddhism in China. Chinese Buddhism patterns and the role of Buddhism in China today by collecting data from research papers, books, journals and articles to analyze, process and summarize content for the purposes set out above. This is expected to be beneficial to the study of Chinese culture, especially to those interested in the cultural beliefs of the Chinese people.

The result of the study found that Buddhism entered China in the Han Dynasty and the first Buddhist temple was built in China. Later, the Tang Dynasty was considered the most prosperous era of Buddhism in China because the emperor has the corrupt faith in Buddhism. So, he patronized Buddhism and sent monks to India and brought the Tripitaka back to China and there have been many translations of the Sutra from Pali into Chinese. After that, Buddhism gradually deteriorated until in the Qing Dynasty, the king would pay more attention to Tibetan Vajrayana Buddhism until the Cultural Revolution of President Mao Zedong, many temples and scriptures were burned down because religious beliefs and cults were considered a threat to the Chinese Communist Party. It is considered the depressing era of Buddhism in China. After that, in the era of President Deng Xiaoping, this rule was loosened, thus making Buddhism in China more attractive to the outside world and developed to become the Chinese Buddhism that we have seen today.

Keywords: Chinese Buddhism, Mahayana Buddhism, Buddhism in China

摘要

本研究目的：中国佛教的历史和背景；中国佛教的形式；佛教在当今中国的角色。根据上述目的，通过收集书籍、期刊和论文，对目的内容进行分析、研究和总结。这将有助于研究中国文化，使更多的人了解中国。

研究结果表明，佛教于汉代传入中国，并且在当时建造了中国第一座佛教寺庙。到唐代，佛教得到了空前繁荣地发展。唐代著名高僧玄奘前往印度学习，并带回了《大藏经》等佛教经典。同时他组织翻译了很多巴利文、梵文的佛教经籍到了清代，国家将更多注意力放到了藏传佛教的管理宣传上。新中国建立以后，经历了文化大革命等特殊历史时期，大量的寺庙及经卷被毁。佛教文化遭受重创。进入改革开放时期，政府及时调整了政策，也更加的开放，从而使得佛教有了发展的空间。这才逐渐成为我们今天看到中国佛教。

关键词：中国的佛教形式，中国大乘佛教，中国佛教

บทนำ

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีผู้นับถือมากเป็นอันดับที่ 4 ของโลก รองจากศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาฮินดู ซึ่งประเทศจีนมีผู้นับถือพระพุทธศาสนามากที่สุดถึงเกือบ 400 ล้านคน ในขณะที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีผู้นับถือพุทธศาสนามากที่สุดเมื่อเทียบกับอัตราส่วนจำนวนประชากร (กองคลัง มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 2560) ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในโลกกว่า 1,400 ล้านคน เป็นรัฐพรรคการเมืองเดียวปกครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์ ปัจจุบันประชาชนจีนมีทั้งหมด 56 ชนเผ่า ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ โดยนับถือนิกายมหายาน (大乘佛教) และวัชรยาน (金刚乘佛教) โดยนับถือพร้อมไปกับลัทธิขงจื้อ (儒家) และลัทธิเต๋า (道教) กว่า 300 ล้านคน นอกจากนี้มีการนับถือนิกายเถรวาท นับถือศาสนาอิสลามกว่า 11 ล้านคน และนับถือศาสนาคริสต์อีก 5.2 ล้านคน

เนื่องจากพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในสามศาสนาใหญ่ในประเทศจีน ความสำคัญและความยิ่งใหญ่ของพุทธศาสนาในจีนนั้น ไม่ได้ด้อยไปกว่าลัทธิขงจื้อ และศาสนาเต๋าซึ่งเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นในจีนเอง นักพุทธศาสตร์ของจีน มีข้อสันนิษฐานเรื่องกาลเวลาที่พุทธศาสนาแผ่เข้าจีนแตกต่างกันหลายทัศนะ บางท่านสันนิษฐานว่า เข้าไปในจีนตั้งแต่สมัย จินซีฮ่องเต้ (秦始皇 246 – 210 ก่อน ค.ศ.) บางท่านก็สันนิษฐานว่าเข้าไปเมื่อครั้งพระเจ้าอโศกมหาราชทรงกระทำสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 3 แล้ว ได้ส่งพระธรรมทูตออกเผยแผ่พุทธศาสนานอกอาณาจักรอินเดีย และในครั้งนั้น พระองค์ก็ได้ส่งพระมหาเถระเข้าไปเผยแผ่พุทธศาสนาในประเทศจีนด้วย แต่หลักฐานที่สามารถนำมาอ้างอิงได้แน่นอนนั้น คือ พุทธศาสนาแผ่เข้าจีนในช่วงคาบเกี่ยวระหว่างปลายสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก (西汉 206 ก่อน ค.ศ.- ค.ศ. 25) ต้นราชวงศ์ ฮั่นตะวันออก (东汉 ค.ศ. 25 – ค.ศ. 220) ทั้งนี้ เพราะนักโบราณคดีได้ขุดพบพระพุทธรูปในสมัยนี้หลายแห่งด้วยกัน เช่น พระพุทธรูปที่ภูเขาผิงซัน (彭山) มณฑลเสฉวน พระพุทธรูปที่ภูเขาซ่งว่าง (孔望山) มณฑลเจียงซู เป็นต้น สำหรับชาวจีน พุทธศาสนาเป็นศาสนาและวัฒนธรรมต่างชาติที่แผ่เข้าไป ฉะนั้น เมื่อแรกเข้าไปนั้น จึงประสบกับการถูกกีดกันอย่างรุนแรงจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนเป็นเบื้องต้น กว่าจะเป็นที่ยอมรับและกลายเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่งของจีนได้ ก็กินเวลาหลายร้อยปี (ชีว ชูหลุน, 2555)

ศาสนาพุทธ ขงจื้อและเต๋า นั้นมีหลักธรรมที่แตกต่างกันมากหลายประการ ที่คล้ายคลึงกันนั้นมีน้อยและมักไม่เป็นที่รู้จัก ท่านพระสังฆปริณายกองค์ที่ 6 เหวยหล่าง ของนิกายฉานของจีน ได้กล่าวถึงความแตกต่างของหลักธรรมของสามศาสนา โดยสรุปได้อย่างน่าฟังว่า “ขงจื้ออยากอยู่ เต๋าไม่อยากตาย พุทธไม่อยากเกิด” ดังนั้น ถ้าพิจารณาหลักธรรมของสามศาสนาแล้ว ศาสนาพุทธมีหลักธรรมที่คล้ายคลึงกับเต๋า มากกว่าขงจื้อ แต่เมื่อพุทธศาสนาแพร่หลายเข้าไปในประเทศจีน ชาวจีนในระยะแรกเริ่มก็มองว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาของคนต่างชาติไม่เหมาะสมกับชาวจีน และชาวจีนก็มีศาสนาของตนอยู่แล้วคือ ขงจื้อและเต๋า จึงไม่จำเป็นต้องรับเอาศาสนาของคนต่างชาติ จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งอิทธิพลกันขึ้นในราชสำนัก ระหว่างศาสนาพุทธกับขงจื้อและเต๋ายู่หลายครั้งในประวัติศาสตร์จีนที่ผ่านมา แต่พุทธศาสนามีข้อได้เปรียบตรงที่หลักธรรมมีความละเอียดลึกซึ้งและครอบคลุมกว้างขวางมากกว่าหลักปรัชญาของศาสนา ขงจื้อ และเต๋า จึงเป็นที่ยอมรับของประชาชนจีนอย่างกว้างขวางนับตั้งแต่องค์จักรพรรดิ ชำราชากร บัณฑิต พ่อม้า และเกษตรกร การผสมผสานระหว่างปรัชญาของศาสนาพุทธกับเต๋ากับวัฒนธรรมและอุปนิสัยของชาวจีนทำให้เกิดพุทธศาสนานิกายใหม่ ๆ ขึ้นในประเทศจีน ในขณะเดียวกันผู้นำศาสนาเต๋าและขงจื้อก็รับเอาปรัชญาพุทธศาสนาไปปรับปรุงคำสอนศาสนาของตน ทำให้เกิดการปฏิรูปของศาสนาเต๋าและขงจื้อด้วยการผสมผสานและการปฏิรูปของศาสนาทั้งสามทำให้หลักธรรมของทั้งสามศาสนามีความคล้ายคลึงกันมากขึ้น คนเชื้อสายจีนส่วนใหญ่จะนับถือพุทธศาสนาที่ผสมผสานความเชื่อเข้ากับกับลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋า เมื่อครั้งพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองในช่วงแผ่นดินจินยุคเก่า มีการพัฒนานิกายรวมถึง 10-13 นิกาย หนึ่งในนิกายที่เกิดขึ้นและรู้จักกันไปทั่วโลก คือ พุทธนิกายเซน แม้ว่าจะมีการอ้างอิงที่มาจากอินเดีย แต่มีหลายอย่างที่เป็นอัตลักษณ์ของศาสนาพุทธแบบจีนแล้วจึงได้พัฒนาต่อไปยังดินแดนต่าง ๆ

ในยุคสมัยราชวงศ์ถัง (唐朝) นั้นถือว่าเป็นยุคเจริญเจริญรุ่งเรืองที่สุดขีดของพุทธศาสนาในประเทศจีน แต่หลังจากหมดยุคราชวงศ์ถังศาสนาพุทธค่อย ๆ เสื่อมลง โดยเฉพาะยุคราชวงศ์ชิง (清朝) เป็นต้นมา พอถึงยุคลายราชวงศ์ชิงจนถึงช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครองพุทธศาสนาก็ได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน ข้อดี คือ ทำให้พุทธศาสนิกายหินยานได้รับความสนใจจากโลกภายนอกและนักปราชญ์จากทั่วโลก ส่วนข้อเสียไม่ได้รับการดูแลจากรัฐ เพราะช่วงสมัยราชวงศ์ชิงปกครองนั้นจะให้ความสนใจไปที่พุทธศาสนาวัชรยานแบบทิเบต (西藏) มากกว่า (เศรษฐพงษ์ จงสวณ, 2562)

พุทธศาสนาในจีนแผ่นดินใหญ่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง และยุคปฏิวัติวัฒนธรรม (文化大革命) อยู่ในช่วงยุคที่กำลังฟื้นตัว ไม่ว่าจะเป็นด้านพุทธศาสนา ศาสนาสถานและพระสงฆ์ต่างก็ได้รับผลกระทบ แต่หลังจากนั้นพุทธศาสนาในจีนก็เป็นที่สนใจมากขึ้นและยังเป็นส่วนหนึ่งในการเชื่อมโยงธรรมะระหว่างวัฒนธรรมจีนกับวัฒนธรรมอินเดียอีกด้วย

ความเป็นมาของพุทธศาสนาในประเทศจีน

ชาวจีนเริ่มรู้จักพุทธศาสนาในสมัยราชวงศ์ฮั่น (汉朝) มีตำนานว่า พระเจ้าอโศกมหาราช (阿育王) ตอนที่ทรงรับสั่งให้สร้างวิหาร สถูปเจดีย์ และเสาอโศก 84,000 เสา แล้วให้ประดิษฐานทั่วอินเดีย ในความเป็นจริงพระเจ้าอโศกไม่ได้ทรงสร้างเองทั้งหมด แต่ประกาศเป็นนโยบายออกไป ประชาชนที่เลื่อมใสพุทธศาสนาก็ช่วยกันสร้างตามพระราชประสงค์แล้ว ประดิษฐานไว้ทั่วชมพูทวีป มีการพบสถูปเจดีย์และเสาอโศกในจีน 19 แห่ง บางแห่งมีพระบรมสารีริกธาตุ (舍利子) บรรจุอยู่ ซึ่งเป็นหลักฐานแสดงว่าคนในถิ่นนั้นรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช (พระศรีศัคมัถริญาณ, 2559)

ภาพที่ 1 จักรพรรดิหมิงตี้ (汉明帝)

ที่มา: 历史故事. (2559).

พุทธศาสนาได้เข้ามาในประเทศจีนดังได้ปรากฏในหลักฐาน เมื่อประมาณพุทธศักราช 608 ในสมัยของพระจักรพรรดิฮั่นหมิงตี้ (汉明帝) แห่งราชวงศ์ฮั่นทรงเป็นผู้ริเริ่มในการนำพุทธศาสนามาสู่แผ่นดินจีน พระองค์ทรงสุบินเห็นเทวดาสีทองอุ้มพระพุทธรูปเหาะผ่านพระราชวัง

โหราทำนายว่า เทวดาสีทองหมายถึงพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติในอินเดีย แม้เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว แต่คำสอนยังรุ่งเรืองในอินเดีย พระองค์จึงรับสั่งให้ทูตไปสืบพุทธศาสนา ในยุคนั้นศาสนาดั้งเดิมในจีน คือ เต๋าและขงจื๊อยึดครองพื้นที่ซึ่งมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมประเพณีจีนค่อนข้างสูง เต๋านั้นการปลื้มออกจากสังคม นิยมนั้งสมาธิ นั้งกรรมฐานเหมือนกับพุทธศาสนา ส่วนขงจื๊อเน้นจริยธรรมและความสัมพันธ์ของสังคมจากความฝันของจักรพรรดิอันหมิงตี้พระองค์ ได้จัดส่งคณะทูต 18 คนไปสืบพระพุทธศาสนาในอินเดียคณะทูตชุดนี้ได้เดินทางกลับประเทศจีนพร้อมด้วยพระภิกษุ 2 รูป (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, 2515) คือ พระกาศยปะมาตังคะ (摄摩腾) และพระธรรมอรัญญะ (竺法兰) รวมทั้งคัมภีร์ของพุทธศาสนาอีกส่วนหนึ่งด้วย เมื่อพระเถระ 2 รูป พร้อมด้วยคณะทูตกลับมาถึงเมืองลั่วหยาง (洛阳) พระเจ้าอันหมิงตี้ได้ทรงสั่งให้สร้างวัดเพื่อเป็นที่อยู่ของพระทั้ง 2 รูป มีชื่อว่า วัดไป่หม่า (白马寺) แปลว่า วัดม้าขาว เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ม้าตัวที่บรรทุกพระคัมภีร์ทางพุทธศาสนากับพระเถระทั้งสอง วัดไป่หม่านี้ถือได้ว่าเป็นวัดต้นแบบในทางพระพุทธศาสนาวัดแรกของแผ่นดินจีน (ปัจจุบันวัดไป่หม่า ยังเป็นวัดทางพุทธศาสนาที่เคารพศรัทธาของชาวจีนในประเทศ และชาวจีนโพ้นทะเล) หลังจากนั้นพระกาศยมาตังคะ กับพระธรรมอรัญญะ (ปรีวัฒน์ จันทร, 2562) ได้แปลคัมภีร์พุทธศาสนาเป็นภาษาจีนเล่มแรก ต่อมาพุทธศาสนาในประเทศจีนได้เจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก โดยได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากราชวงศ์ถังและราชวงศ์ต่อ ๆ มาโดยลำดับ

ทั้งนี้ พุทธศาสนาได้เข้ามาในประเทศจีน โดยผ่านวิวัฒนาการอย่างสลับซับซ้อนถึง 3 ระยะด้วยกัน คือ (1) ระยะแรก เป็นระยะที่อาศัยวัฒนธรรมจีนเป็นเกาะเพื่อประกอบตัวเองให้ปักหลักลงได้บนผืนแผ่นดินจีนแล้วค่อย ๆ เผยแผ่ออกไป โดยในสมัยราชวงศ์ฮั่น พุทธศาสนาจะอาศัยไสยศาสตร์ของเต๋าเป็นทุนเกาะ เพื่อให้ตัวเองปักหลักลงได้ เช่น ในสมัยราชวงศ์ฮั่นผู้คนส่วนใหญ่นับถือหวงเหล้าเสวีย (黄老之学) ซึ่งเป็นสำนักปรัชญาสำนักหนึ่ง โดยมีพื้นฐานมาจากไสยศาสตร์โบราณและผูกพันเหนียวแน่นกับไสยศาสตร์ ซึ่งรุ่งเรืองมากในสมัยนั้น คนส่วนใหญ่มักเอาปรัชญาของหวงเหล้าเสวียใช้ทำความเข้าใจหรืออธิบายพระคัมภีร์และพระสูตรของพุทธศาสนา เช่น ในสมัยสามก๊ก ก็มีการถอดคำว่า "นรก" ออกเป็น "ไท่ซัน (泰山)" ทั้งนี้เพราะชาวจีนในสมัยนั้นเชื่อกันว่า คนเราเมื่อตายไปแล้ว วิญญาณจะล่องลอยไปที่ภูเขไท่ซันก่อน เราจะเห็นได้ว่าความเข้าใจที่ชาวจีนมีต่อพุทธศาสนาในสมัยนั้นล้วนแต่เชื่อมโยงกับปรัชญาของหวงเหล้าเสวีย ส่วนทางธรรมนั้นต้องอาศัยแนวความคิดของลัทธิขงจื๊อเป็นทุนเกาะเพื่อเผยแผ่ตัวเอง เมื่อกล่าวถึงหลักปฏิบัติแล้ว แนวความคิดลัทธิขงจื๊อกับหลักธรรมของพุทธศาสนาแตกต่างกันมาก เช่น ปรัชญาของขงจื๊อ จะเน้นให้เห็นถึงความถูกต้องในความเลื่อมล้ำสูงต่ำของความสัมพันธ์ในสังคม ผิดกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ให้เราตั้งความสัมพันธ์อยู่บนความเสมอภาคและเคารพซึ่งกันและกัน แต่เพื่อที่จะให้สอดคล้องกับศีลธรรมของชาวจีน ชาวพุทธที่เผยแผ่พุทธธรรมในสมัยนั้น เวลาแปลหรืออธิบายหลักธรรมของพุทธ จะเลือกสรรและเพิ่มเติมเนื้อหาที่เห็นว่าชาวจีนสามารถรับได้เข้าใจ และตัดทอนเนื้อหาที่เห็นรับไม่ได้ออกไป (2) ระยะที่สองเป็นระยะที่เกิดภาวะขัดแย้งและปะทะกับวัฒนธรรม

ดั้งเดิมของจีนอย่างรุนแรง โดยสมัยราชวงศ์จิ้น มีการแปลคัมภีร์พุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น ผู้แปลมีความเข้าใจในพุทธปรัชญาและพุทธธรรมลึกซึ้งยิ่งขึ้น ช่วยให้คนทั่วไปเข้าใจและมองเห็นความแตกต่างระหว่างพุทธกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนได้ชัดเจน ดังนั้น จึงเกิดปัญหาว่าจะยืนหยัดในหลักพุทธธรรม หรือจะยังคงยึดพุทธคัมภีร์และพระสูตรต่าง ๆ ตามความรับรู้ของคนจีนต่อไป ปัญหานี้จึงเป็นชนวนให้เกิดความขัดแย้งอื่น ๆ ตามมา เช่น การขัดแย้งกันระหว่างศาสนาพุทธกับลัทธิขงจื้อและศาสนาพุทธกับลัทธิเต๋า มีการโต้แย้งกันด้วยปรัชญาว่าด้วย “การเกิด การตาย” “กายและจิต” และ “กฎแห่งกรรมมีจริงหรือไม่” หรือในด้านศีลธรรมนั้น ขัดแย้งกันในปัญหาเรื่อง “สมณะควรจะกราบไหว้กษัตริย์หรือไม่” ซึ่งเป็นปัญหาที่โต้แย้งกันมาหลายร้อยปี เพราะระบบการปกครองของจีนถือว่า กษัตริย์เป็นโอรสแห่งสวรรค์ ใครจะฝ่าฝืน ละเมิดหรือปฏิเสธไม่ได้เด็ดขาด การที่ภิกษุสงฆ์ไม่ยอมกราบไหว้กษัตริย์ จึงถูกมองว่าเป็นการกระทำที่ผิดต่อศีลธรรมอย่างร้ายแรง และความแตกต่างในด้านชนบประเพณีระหว่างศาสนาพุทธกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีน ซึ่งลัทธิขงจื้อและเต๋ายพยายามทุกวิถีทางที่จะต่อต้านชนบประเพณีต่าง ๆ ของศาสนาพุทธ ด้วยเห็นว่าเป็นประเพณีของชาวต่างชาติ ส่วนชาวพุทธนั้นก็พยายามยืนยันให้เห็นว่าพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น สถิตอยู่เหนือเทพเจ้าทั้งปวงและทรงคุณธรรมประเสริฐสุด ซึ่งความสัมพันธ์ของทั้งสามหลักความเชื่อในระยะที่สองนี้เป็นในทางไม่กีดกันแต่ก็ไม่อยากปรองดอง (3) ระยะที่สามเป็นระยะที่เป็นที่ยอมรับและกลายเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งส่วนหนึ่งของจีน อันเนื่องมาจากรัชสมัยจักรพรรดิถังไท่จงของราชวงศ์ถัง พระองค์ทรงดำเนินนโยบายอุปถัมภ์ทั้งสามศาสนาให้อยู่ควบคู่กันไป ทั้งนี้ เพราะชนชั้นปกครองส่วนใหญ่มีความเห็นพ้องต้องกันว่า หลักปรัชญาของลัทธิขงจื้อนั้นเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการบริหารปกครองแผ่นดิน หลักพุทธธรรมมีคุณค่าในด้านปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรม ส่วนวิถีแห่งเต๋านั้นดีสำหรับทำนุบำรุงร่างกายให้มีพลานามัยแข็งแรง อายุยืนยืน ซึ่งพุทธศาสนาในระยะนี้สามารถหลอมตัวเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีนได้อย่างสนิท และสามารถผูกกระชับจิตใจและศีลธรรมของชาวจีนไว้อย่างเหนียวแน่น การประสานเข้ากับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีน เนื่องจากการที่ได้ขัดแย้งกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน จึงทำให้เกิดผลสะท้อนกลับถึงกันอย่างหยั่งลึก ศาสนาพุทธได้รับเอาแนวคิดของลัทธิขงจื้อและศาสนาเต๋าวไว้ในปรัชญาและทฤษฎีของตน ส่วนลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋าก็รับเอาหลักธรรมของพุทธไว้ในปรัชญาของตนเช่นกัน (ชีว ซูหลุน, 2555)

นักพุทธศาสนาจีนในปัจจุบัน ลงความเห็นว่าการศึกษาพุทธศาสนาสามารถแทรกตัวเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีนได้สำเร็จเกิดจากปัจจัย 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง พุทธศาสนาคือศาสนาใหญ่และมีปรัชญาที่ละเอียดลึกซึ้งมาก “จิตแห่งธรรมและจิตแห่งวัตถุ” ในพุทธปรัชญานั้นมีหลาย ๆ สิ่งที่วัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนไม่มี และในระหว่างที่เผยแพร่ตัวเองอยู่นั้น พุทธศาสนาสามารถรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของตนให้คงอยู่ได้อย่างมั่นคง และมีบทบาทในการเติมเต็มสิ่งที่วัฒนธรรมจีนยังขาดตกบกพร่องอยู่ให้สมบูรณ์ ส่วนประการที่สอง พุทธศาสนาสามารถปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงของสังคมจีน ทำให้ชาวท้องถิ่นยอมรับการดำรงอยู่ของตน แล้วจึงค่อย ๆ แทรกซึมเข้าไป จนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีน (ชีว ซูหลุน, 2555)

ภาพที่ 2 วัดไป่หม่า (白马寺)

ที่มา: 自家小茶农吖. (2562).

เส้นทางการเผยแพร่พุทธศาสนาจากอินเดียสู่แผ่นดินจีน

พุทธศาสนาแผ่จากอินเดียไปสู่นานาประเทศตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เริ่มแพร่ไปสู่จีนหลังจากทำสงครามครั้งที่ 4 ในเบื้องต้นแพร่ขึ้นเหนือ โดยมีฐานที่มั่นอยู่ที่บามิยัน (อัฟกานิสถาน) หลักฐานสำคัญ คือ พระพุทธรูปใหญ่ 2 องค์ ที่หน้าผาสร้างขึ้นประมาณ พ.ศ. 800-900 โดยสกัดจากหินทราย พระองค์ใหญ่สูง 175 ฟุต องค์เล็กสูง 120 ฟุต ปัจจุบันถูกทำลายโดยรัฐบาลตาลีบัน ซึ่งเส้นทางที่พุทธศาสนาแผ่จากอินเดียไปเมืองจีนมี 4 เส้นทาง ประกอบด้วย (1) ตอนเหนือสุดของอินเดีย (2) เส้นทางผ่านภูเขาหิมาลัย (喜马拉雅山) (3) เส้นทางเดินเท้าผ่านพม่า (缅甸) ลาว (老挝) เวียดนาม (越南) (4) เส้นทางเรือผ่านชาว (爪哇) ศรีวิชัย (三佛齐) แล้วขึ้นบกที่เมืองกวางตุ้ง (广东) เส้นทางใต้ จากกัษการ์ ผ่านรัฐไซตัน เดินทางมุ่งสู่ถ้ำตุนหวง (敦煌石窟) ก่อนเข้าสู่จีนตอนกลาง เส้นทางเหนือ จากกัษการ์ไปทางเหนือ ข้ามทะเลทรายตักละมะกัน (德林沙漠) ไปถึงแคว้นกุฉะ (กุจิ) ผ่านการัษการ์และเตอร์ฟาน มุ่งสู่ถ้ำตุนหวงก่อนเข้าสู่จีนและกระจายไปตามภูมิภาคอื่น ๆ (พระศรีศัคมถิรญาณ, 2559) ทั้งเส้นทางเหนือและเส้นทางใต้นี้ ถือว่ามีอิทธิพลต่อศาสนาพุทธในประเทศจีนเป็นอย่างมาก เนื่องจากทั้งสองเส้นทางต้องเดินทางผ่านถ้ำตุนหวง (敦煌莫高窟) ที่เปรียบเสมือนตัวแทนความเจริญของพุทธศาสนาในประเทศจีน

รูปแบบพุทธศาสนาของจีน

พุทธศาสนาในประเทศจีนส่วนใหญ่เป็นนิกายมหายาน ซึ่งมีประเพณี คำสอน และหลักความเชื่อที่แตกต่างจากนิกายเถรวาท แต่โดยเนื้อแท้แล้วทั้งสองนิกายมุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน คือ แสวงหาการหลุดพ้น ในช่วงแรกสมัยราชวงศ์ฮั่นการนับถือศาสนาในประเทศจีนจะนับถือกันในช่วงแคบ คือ ในหมู่ข้าราชการและชนชั้นสูงแห่งราชสำนักเป็นส่วนใหญ่ สำหรับประชาชนส่วนใหญ่ยังคงนับถือตามหลักลัทธิขงจื๊อหรือลัทธิเต๋าอยู่จนเมื่อเม่งจื๊อ (墨子) นักปราชญ์ผู้มีความสามารถ ได้แสดงให้เห็นถึงความจริงของพระพุทธรูป จึงทำให้มีผู้คนเลื่อมใสเป็นจำนวนมาก (กองคลังมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 2560) จนถึงสมัยราชวงศ์ถัง (พ.ศ.1161-1450) พุทธศาสนาเจริญสูงสุดและได้มีการส่งพระเถระเดินทางไปยังอินเดียและอัญเชิญพระไตรปิฎกกลับมาอย่างจีน และได้มีการแปลพระสูตร (佛经) จากภาษาบาลี (巴利文佛教) เป็นภาษาจีนอีกมากมาย หลังจากพุทธศาสนาเข้าสู่จีนได้ถูกกลืนเป็นแบบจีนและผสมผสานเข้ากับศาสนาเต๋า

และศาสนาขงจื้อ จนกลายเป็นรูปแบบเฉพาะของพุทธศาสนาของจีน ที่เราเรียกว่า “พุทธศาสนา มหายาน” (大乘佛教) คำว่า “มหายาน” หมายถึง ยานลำใหญ่ที่สามารถบรรทุกเอาสรรพสัตว์ทั้งหลายให้หลุดพ้นได้ทั้งหมดจะแตกต่างจาก “หินยาน” (大众部) หรือเถรวาท (上座部) ในประเทศไทย

นิกายหินยานนั้นมีจุดเริ่มต้นมาจากสมัยพุทธกาล พระเวทที่ซึ่งมักใหญ่ใฝ่สูงต้องการปกครองสงฆ์แทนองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า (佛陀) เมื่อไม่ได้ตามนั้นจึงพยายามหาหนทางต่าง ๆ นานา พระเวทที่จึงเสนอหลักประพจน์ 5 ข้อของภิกษุเรียกว่า “ปัญจวัฏฏ์”⁴ แต่พระพุทธองค์ทรงไม่เห็นด้วย เพราะเห็นว่าเป็นการปฏิบัติที่เคร่งเกินไป ส่วนเรื่องการฉันทนื้อสัตว์นั้น พระพุทธองค์อนุญาตให้ฉันทนื้อที่บริสุทธิ์โดยส่วนสาม⁵ แล้วได้ ดังนั้นพระเวทที่จึงประกาศลัทธิของตน และได้กล่าวว่า ลัทธิของตนนั้นเป็นสิ่งที่วิเศษที่จะนำทุกหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ จึงมีภิกษุบางพวกที่ บวชใหม่และอ่อนความรู้เข้าเป็นสาวกจำนวนมาก นับแต่นั้นมาพระเวทที่และบริวารก็แยกทำ สังกรรมต่างหาก ปฏิบัติโดยการไม่ทานเนื้อสัตว์อย่างเคร่งครัด (เหล่าตั้ง, 2556) เนื่องจากพวก อารยิยาท⁶ ในสมัยนั้นมีจำนวนไม่น้อย ภายหลังทุกคนจึงแยกไปสร้างลัทธิของตนเอง เรียกว่า “มหาสังฆิกะ”⁷ เชื่อกันว่า มหาสังฆิกะเหล่านี้เป็นที่มาของพุทธศาสนา มหายานในประเทศจีน ก่อกำเนิดมาจากนิกายต่าง ๆ รวม 18 นิกาย (พระสร้อย ชยานันโท, 2564)

พุทธศาสนานิกายมหายานมีความคิดว่าพระพุทธองค์เป็นผู้บริสุทธิ์ ทรงเป็นอภิมหาบุรุษที่ สร้างบารมีมานับเป็นอนันตชาติ การที่พระพุทธองค์จะปรินิพพานไปแล้วและถือว่าเป็นการดับสูญ โดยไม่เหลืออะไรเป็นสิ่งยึดเหนี่ยว ความเป็นอมตะของพระองค์ย่อมไม่สมควร มหายานจึงถือว่า ภาวะของพระพุทธองค์ทั้งนามและรูปเป็นโลกุตระพระชนมชีพของพระองค์ทรงไว้ซึ่งความเป็น อมตะ สิ่งที่แตกต่างกันเพียงมายาธรรมเท่านั้น สำหรับพระพุทธศาสนานิกายมหายานมีความเห็นว่า พระพุทธเจ้ามีมากมายดั่งเม็ดทราย นอกจากนั้นยังมีพระโพธิสัตว์ (菩薩) อีกมากมายที่บำเพ็ญ เพียรมาเป็นเวลายาวนาน แต่เนื่องจากทรงเมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งจึงไม่ทรงบรรลุ เพราะต้องการ ช่วยเหลือเวไนยสัตว์ให้หลุดพ้นจากความทุกข์เสียก่อน มหายานได้แบ่งพระพุทธเจ้าตามสภาวะ การเกิด 3 ประเภท คือ

⁴ ข้อปฏิบัติ 5 ประการ เพื่อให้เห็นว่าตนเคร่งครัด คือ 1. ให้ภิกษุทั้งหลายอยู่ป่าตลอดชีวิต เข้าสู่บ้านมีโทษ 2. ให้ถือ บิณฑบาตตลอดชีวิต รับนิมนต์มีโทษ 3. ให้ถือผ้าบังสุกุลตลอดชีวิต รับคฤหาสน์จีวร (ผ้าที่เขาถวาย) มีโทษ 4. ให้อยู่ โคนต้นไม้ตลอดชีวิต เข้าสู่ที่มุงบังมีโทษ 5. ห้ามฉันทนื้อสัตว์ตลอดชีวิต ฉันทนื้อมีโทษ

⁵ 1. ไม่ได้เห็น 2. ไม่ได้ยิน 3. ไม่ได้รังเกียจ

⁶ ลัทธิที่ถือตามคติที่อาจารย์ได้สั่งสอนสืบ ๆ กันมา

⁷ ใหญ่หรือพวกมาก และเป็นพวกที่ไม่เห็นด้วยกับการสังคายนาคั้งที่ 1 ของพระอรหันต์ 500 มีพระมหากัสสปะ เป็นประธาน

1. พระอาทิตย์เจ้า คือ พระพุทธเจ้าองค์ปฐม เป็นผู้เกิดเอง ไม่มีเบื้องต้นและเบื้องปลาย และเป็นผู้ให้กำเนิดพระพุทธเจ้าองค์อื่น ๆ รวมทั้งพระโพธิสัตว์ด้วย

2. พระฉานีพุทธเจ้า คือ พระพุทธเจ้าที่เกิดจากฉานของพระอาทิตย์เจ้าเป็นโอบาติกะ ไม่ได้เสด็จลงมายังโลกมนุษย์เพื่อโปรดสัตว์ สถิตอยู่ ณ แดนพุทธเกษตร

3. พระมานุชิพุทธเจ้า คือ พระพุทธเจ้าที่เสด็จลงมายังโลกมนุษย์

พุทธศาสนานิกายมหายานได้เผยแผ่มาจากทางเหนือของอินเดีย เข้าสู่เอเชียกลางจนมาถึงมณฑลซินเจียงของจีนในปัจจุบัน จากนั้นได้แพร่ขยายต่อไปยัง เกาหลี ญี่ปุ่น มองโกเลีย เวียดนาม จึงเรียกนิกายที่เผยแผ่จากทางเหนือว่า “อุตตรนิกาย” (北传佛教) ส่วนทางใต้ของอินเดียนั้นได้เผยแผ่มาทางศรีลังกา พม่า ไทย ลาว กัมพูชา เรียกนิกายนี้ว่า “ทักษิณนิกาย” (南传佛教) และนิกายมหายานนี้จะใช้ภาษาสันสกฤตเป็นหลัก (梵文佛教)

สุดท้ายศาสนาพุทธสามารถแทรกตัวเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีนได้สำเร็จ นับเป็นผลสำเร็จอันยิ่งใหญ่ เนื่องจากหลักธรรมจากพุทธศาสนานั้น มีหลายสิ่งที่วัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนไม่มี และสามารถรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของตนให้อยู่ได้อย่างมั่นคง อีกประการหนึ่งคือ พุทธศาสนาสามารถปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม ความเชื่อและวัฒนธรรมจีน เป็นการปรับเอาวัฒนธรรมอินเดียให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้ชาวท้องถิ่นยอมรับการมีอยู่ของพุทธศาสนา แล้วจึงค่อย ๆ แทรกซึมเข้าไปหลอมรวมกับความเชื่อดั้งเดิม จนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีน

บทบาทของพุทธศาสนาในประเทศจีนในปัจจุบัน

จากการศึกษาพบว่า พุทธศาสนาในประเทศจีนมีความเจริญรุ่งเรืองสลับกับความเสื่อมโทรมตามยุคสมัยของราชวงศ์ที่จะทรงนับถือลัทธิหรือศาสนาใดในปี พ.ศ. 2455 ประเทศจีนได้เปลี่ยนชื่อประเทศเป็นสาธารณรัฐจีน (中华民国) รัฐบาลไม่สนับสนุนพุทธศาสนา เนื่องจากปรัชญาพุทธ เป็นการเสนอว่าเราไม่ควรยึดติดกับอะไร และยิ่งกว่านั้นเป็นการเสนอว่ามนุษย์ไม่มีอำนาจที่จะเปลี่ยนสภาพโลกภายนอกได้ เราได้แต่เปลี่ยนแปลงตัวเองให้เล็ก “อยาก” หรือเลิกยึดติดรักอะไร ทั้งนี้เพื่อดับทุกข์ตามอริยสัจ 4 (การดับทุกข์ผ่านการดับความอยาก) และมรรค (การปฏิบัติรูปธรรมในการดับทุกข์) แต่กลับสนับสนุนแนวความคิดของลัทธิมาร์กซิสต์ (马克思主义) เป็นแนวคิดที่เน้น “มนุษย์ในฐานะสัตว์สังคมที่อาศัยซึ่งกันและกันเสมอ” และการที่ทุกอย่างที่เกิดขึ้น แม้แต่ความคิดของมนุษย์ที่เกิดขึ้น มีความผูกพันกับสภาพโลกแห่งความเป็นจริง บ่อยครั้งความทุกข์ของมนุษย์มาจากการถูกกดขี่ขูดรีดในระบบชนชั้น ไม่ใช่เป็นเรื่อง “ธรรมชาติ” ที่เราแก้ไม่ได้ (ใจ อึ้งภากรณ์, 2558) จนในปี พ.ศ. 2465 พระสงฆ์ชาวจีนรูปหนึ่งชื่อว่า ไท่สุ ได้ทำการฟื้นฟูพุทธศาสนา โดยการตั้งวิทยาลัยสงฆ์ และจัดตั้งพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยขึ้น ทำให้ประชาชนและรัฐบาลเข้าใจพุทธศาสนามากขึ้น พ.ศ. 2492 สาธารณรัฐจีนได้เปลี่ยนชื่อประเทศอีกครั้ง

เป็นสาธารณรัฐประชาชนจีน (中华人民共和国) ปกครองด้วยลัทธิคอมมิวนิสต์ (共产主义) มีคำสอนที่ขัดแย้งกับพุทธศาสนาเป็นอย่างมากรัฐบาลได้ยึดวัดเป็นของราชการ ทำลายพระคัมภีร์ต่าง ๆ ทำให้พุทธศาสนาเกือบสูญสิ้นไปจากประเทศจีนเลยทีเดียว เมื่อประธานพรรคคอมมิวนิสต์จีน เหมา เจ๋อตง (毛泽东) ได้ถึงแก่อสัญกรรม พ.ศ. 2519 รัฐบาลชุดใหม่ของจีน คือ เต็งเสี่ยวผิง (邓小平) คลายความเข้มงวดลงบ้างและให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาของประชาชนมากขึ้นสภาวะการณ์ทางพุทธศาสนาจึงเริ่มกลับฟื้นตัวขึ้นอีกครั้ง (กองคลังมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 2560) รัฐบาลจีนให้การสนับสนุนจัดตั้งพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยและสภาการศึกษาพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยขึ้นในกรุงปักกิ่งด้วย ปัจจุบันชาวจีนนับถือพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการนับถือลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋า

ปัจจุบันรัฐบาลจีนยึดมั่นหลักการที่ว่า ศาสนาในประเทศจีนจะต้องปรับตัวให้เข้ากับจีน รวมทั้งจะจัดสรรแนวทางให้กับศาสนาต่าง ๆ เพื่อปรับตัวเข้าหาสังคมที่เป็นระบอบสังคมนิยม ดังจะเห็นได้จากสมุดปกขาว ซึ่งเผยแพร่โดยสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของรัฐ (国务院办公厅- SCIO) ภายใต้หัวข้อ “นโยบายและแนวทางปฏิบัติ ว่าด้วยการปกป้องเสรีภาพความเชื่อทางศาสนาของจีน” เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2561 ระบุว่า ในฐานะที่เป็นประเทศสังคมนิยมภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ประเทศจีนได้ออกนโยบายต่อเสรีภาพการนับถือศาสนาของประชาชนโดยเป็นไปตามเงื่อนไขของประเทศและศาสนา คือจะปกป้องสิทธิของประชาชนให้มีเสรีภาพด้านความเชื่อทางศาสนา สร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงและมีศักยภาพกับศาสนา รวมทั้งรักษาความปรองดองในสังคมและศาสนา โดยผู้ศรัทธาในศาสนาและผู้ที่ไม่ศรัทธาจะต้องเคารพกัน และอยู่ร่วมกันด้วยความปรองดอง ยอมรับฉันทามติเพื่อการปฏิรูปเปิดประเทศและสังคมนิยมที่ทันสมัย เพื่อนำพาประชาชาติจีนบรรลุความฝันของจีน (中国梦) ในการฟื้นฟูประเทศและยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน (China Xinhua News, 2561)

สรุป

ชาวจีนเริ่มรู้จักพระพุทธศาสนาในสมัยราชวงศ์ฮั่น โดยพระเจ้าอ๋นหมิงตี้แห่งราชวงศ์ฮั่นทรงเป็นผู้ริเริ่มในการนำพระพุทธศาสนาเข้ามายังประเทศจีน โดยมีการส่งทูตไปสืบพระพุทธศาสนาในอินเดียและได้นำพระสูตรรวมทั้งคัมภีร์ของพุทธศาสนาอีกส่วนหนึ่งกลับมาด้วย และได้นำพระภิกษุชาวเอเชียกลางมาด้วย 2 รูป คือ พระกาศยปะมาตังคะและพระธรรมอริยญะ หลังจากนั้น พระเจ้าอ๋นหมิงตี้ได้ทรงสร้างวัดแห่งแรกของจีนขึ้น ชื่อว่า วัดไป๋หม่าหรือวัดม้าขาว เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ม้าตัวที่บรรทุกพระคัมภีร์ทางพุทธศาสนากับพระเถระทั้งสอง วัดไป๋หม่านี้ถือได้ว่าเป็นวัดต้นแบบในทางพระพุทธศาสนาวัดแรกของแผ่นดินจีน

ศาสนาพุทธในประเทศจีนนั้น ส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนานิกายมหายานแบบเฉพาะของตนเอง คือ การพุทธศาสนาผสมผสานเข้ากับลัทธิขงจื้อกับลัทธิเต๋า และวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีน

ได้อย่างลงตัวโดยผ่านช่วงเวลาแห่งการขัดแย้งมาอย่างยาวนานจนสุดท้ายได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีน ซึ่งมีที่มาจากการแบ่งแยกแนวทางปฏิบัติตนของสงฆ์ในสมัยพุทธกาล และได้เผยแพร่มายังประเทศจีนผ่านทางเหนือของประเทศอินเดียในสมัยราชวงศ์ฮั่น และเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยราชวงศ์ถัง และได้ถูกทำลายอีกครั้งในสมัย ประธานเหมาเจ๋อตงที่จีนปกครองด้วยลัทธิคอมมิวนิสต์ เนื่องจากหลักคิดและคำสอนในศาสนาพุทธนั้นขัดแย้งต่อแนวคิดลัทธิมาร์กซิสต์ จนศาสนาพุทธนั้นแทบจะสูญไปจากแผ่นดินจีนเลยทีเดียว

ศาสนาพุทธนิกายแบบจีนนั้นมีความเชื่อหลักที่ว่า พระพุทธเจ้ามีมากมายดั่งเม็ดทรายที่จะนำเราทุกคนจะก้าวพ้นความทุกข์ไปพร้อม ๆ กันเป็นหมู่ มิใช่หลุดพ้นแค่ตนเท่านั้น ดังเช่นความเชื่อในพุทธศาสนาเถรวาท และนอกจากการนับถือพระพุทธเจ้าแล้ว สิ่งที่ชาวจีนให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก คือ พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย เพราะชาวจีนเชื่อว่าพระโพธิสัตว์นั้นเป็นผู้บำเพ็ญเพียรเพื่อเตรียมตัวเป็นพระพุทธเจ้า แต่ยังไม่ยอมตรัสรู้และเข้าสู่นิพพาน เนื่องจากมีความเมตตาต่อเวไนยสัตว์ทั้งหลาย จึงต้องอยู่ช่วยเหลือเวไนยสัตว์ให้หลุดพ้นเสียก่อน จึงจะสามารถตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้

ยังพบอีกว่า พุทธศาสนาในประเทศจีนจะรุ่งเรืองหรือเสื่อมถอยนั้น ปัจจัยหลักอยู่ที่ผู้ปกครองว่ามีความนิยมในลัทธิหรือศาสนาใด ดังเช่น ในสมัยราชวงศ์ถัง ที่ผู้ปกครองมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก จึงให้การสนับสนุนพุทธศาสนาจนเป็นยุคที่รุ่งเรืองที่สุดในยุคหนึ่งของพุทธศาสนาในประเทศจีน และในยุคเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งผู้ปกครองได้สนับสนุนแนวคิดลัทธิมาร์กซิสต์ซึ่งหลักธรรมทางศาสนาพุทธนั้นไม่สอดคล้องกับหลักความเชื่อของการปกครองแบบมาร์กซิสต์ จึงทำให้พุทธศาสนาม่อยลงและเสื่อมถอยลงที่สุดในที่สุด

เนื่องด้วยในช่วงปฏิวัติวัฒนธรรม จาริตแต่โบราณถูกทำลายจนแทบไม่เหลือ การทำลายดังกล่าว เป็นการทำลายไปถึงขั้นของจิตวิญญาณ ปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้ปัจจุบัน จีนจำเป็นต้องทบทวนท่าทีและแนวทางนโยบายเก่า ๆ ในด้านวัฒนธรรมและศาสนาของพรรคคอมมิวนิสต์ เพราะในความเป็นจริง จีนได้พบว่านโยบายดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสัญญาณทางความคิด เกิดความเสื่อมทางค่านิยมสังคม ทำให้ผู้คนเห็นแก่ตัวไร้น้ำใจ การไร้สัมมาคารวะ นอกจากนั้นการปิดกั้นศาสนาเก่า ๆ ทำให้ผู้คนยังเกิดความโหยหาทางจิตวิญญาณ จนหันไปหาศาสนาใหม่จำเป็นต้องปรับปรุงนโยบายด้านศาสนาใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ด้วยการใช้รูปแบบวัฒนธรรมด้านวัฒนธรรมด้วยการสร้างหลักจริยธรรมจีนขึ้นมาใหม่ และอนุญาตให้ประชาชนนับถือหลักคำสอนของศาสนาดั้งเดิม อาทิ พุทธ เต๋า ขงจื๊อ อิสลาม และคริสต์

ในปัจจุบันได้มีการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาเถรวาทนิกายใหม่ ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน นอกจากนี้รัฐบาลจีนยังให้การสนับสนุนจัดตั้งพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย และสภาการศึกษาพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยขึ้นในกรุงปักกิ่งอีกด้วย เพื่อเป็นศูนย์กลางการติดต่อเผยแพร่พระพุทธศาสนากับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ปัจจุบันนี้ชาวจีนส่วนใหญ่ นับถือพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับลัทธิขงจื๊อและลัทธิเต๋า

ดังนั้น พุทธศาสนาในประเทศจีนจึงมีทั้งช่วงเวลาที่รุ่งเรืองและตกต่ำสลับกันเรื่อยมาเป็นเวลากว่าพันปี และปัจจุบันรัฐบาลจีนได้ให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพด้านความเชื่อในศาสนา ทำให้จึงทำให้พุทธศาสนาได้รับความนิยมและค่อย ๆ เจริญงอกงามในสังคมจีนปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กองคลัง มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. (2560). พระพุทธศาสนาบนแผ่นดินจีน. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2564, จาก <http://finance.hcu.ac.th/?p=3116>
- ชีว ชูหลุน. (2555). วิวัฒนาการของพุทธศาสนาในจีน. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2564, จาก <http://thai.cri.cn/441/2012/04/19/242s197058.htm>
- ทริเบดินทาง. (2559). ถ้ามัวเมาแห่งตุนหวง 敦煌莫高窟:dunhuangmogaoku. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2564, จาก <https://tripderntang.com/ถ้ามัวเมาแห่งตุนหวง>
- นิธิพันธ์ วิประสิทธิ์. (2559). พระถังซัมจั๋ง นักเรียนนอกผู้ยิ่งใหญ่. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2564, จาก <https://www.posttoday.com/life/healthy/410699>
- บุญทริกา นารี. (2563). พุทธศาสนมหายานบนแผ่นดินจีน. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2564, จาก <https://www.arsomsiam.com/พุทธศาสนมหายานในจีน>
- ปรีวัฒน์ จันทร. (2562). “พุทธศาสนา” บนเส้นทางสายแพรไหมจาก “อินเดีย” สู่ “จีนกลาง”. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2564, จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_15085
- พระวิศวภัทร เขียวเกียก. (2552). ทศมหาปณิธาน ของพระสมันตภัทรโพธิสัตว์ จริยาวัตรแม่บทของโพธิสัตว์ในยุคปัจจุบัน. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2564, จาก <http://www.tairomdham.net/index.php?topic=955.0>
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปัญญา, ป.ธ.๙). (2559). พระพุทธศาสนาในประเทศจีน. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2564, จาก <https://panyadham.wordpress.com/2016/08/24/>
- พระสร้อย ขยานันโท. (2564). พุทธศาสนานิกายมหายาน. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2564, จาก <http://riwochecenter.org/mahayanateaching/>
- วชิรปาณี. (2551). พระวชิรปาณีโพธิสัตว์. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2564, จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/wachirapani/2008/10/17/etr6>
- เศรษฐพงษ์ จงสงวน. (2562). พุทธศาสนมหายาน. ค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2564, จาก <https://www.arsomsiam.com/>
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2515). พระพุทธศาสนาในเอเชีย. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2564, จาก <https://www.payutto.net/book-content/๓-พุทธศาสนาในจีน>
- เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2561). พระถังซัมจั๋ง. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2564, จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_990356
- เหล่าตั้ง. (2556). พุทธศาสนาแบบจีน. จดหมายข่าวอาศรมสยาม-จีนวิทยา ฉบับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม. ฉบับที่ 131-134

ใจ อึ้งภากรณ์. (2558). ศาสนาพุทธไปด้วยกันกับแนวมาร์คซิสต์ได้หรือไม่.

สืบค้นเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2564, จาก

<https://turnleftthai.wordpress.com/2015/05/03/>

China Xinhua News. (2561). จีนให้เสรีภาพด้านการนับถือศาสนา. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2564, จาก

<https://www.facebook.com/XinhuaNewsAgency.th/posts/2065752496974095>

jiwefudao. (2554). 普贤菩萨 พระสมันตภัทรโพธิสัตว์. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2564, จาก

<https://www.duitang.com/album/?id=77432777>

Kelly Pang. (2564). *Buddhism in China — Ancient History to Beliefs Today*. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2564, จาก

<https://www.chinahighlights.com/travelguide/buddhism.htm>.

MGR online. (2550). จับตากระแส "การฟื้นฟูวัฒนธรรมความเชื่อ" มังกรจริงใจหรือจิงโจ้?

สืบค้นเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2564. จาก <https://mgronline.com/china/detail/>

Plookpedia. (2560). สถาปัตยกรรมวัดจีน. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2564, จาก

<https://www.cpmeiji.com/meijitensai/content/detail/60287/60280>

xiaotutu. (2562). 佛. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2564, จาก

<https://www.duitang.com/album/?id=77432777>.

中华人民共和国中央人民政府. (2556). 中国佛教历史及其主要派别.

สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2564, จาก

http://www.gov.cn/test/2005-06/22/content_8448.htm.

中国佛教协会. (2558-2563). 中国佛教文化研究所发展规划. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2564, จาก

<http://www.chinabuddhism.com.cn/yj/2016-02-26/10337.html>.

梁启超. (2551). 中国佛教研究史. 中国社会科学出版社. pp. 2- 58.

法忍法师. (2563). 大乘佛教的目标与实践. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2564, จาก

http://www.wuys.com/xz/Article_Show.asp?ArticleID=48687.

历史故事. (2559). 历代帝王东汉汉明帝刘庄. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2564, จาก <http://www.cyg4.com/lishigushi/37729.html>

历史传. (2563). 作为佛教在中国源头的白马寺，是如何建造起来的呢？.

สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2564, จาก

<https://www.lishizhuan.com/wsbk/266529.html>

自家小茶农吖. (2562). 最美中国风都在我们的人民币上！. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2564, จาก <https://www.lishizhuan.com/wsbk/266529.html>

管理员. (2562). 观世音菩萨灵感实录：念念不生疑，表妹躲过车祸大难

สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2564,

-
- จาก <http://www.cyg4.com/lishigushi/37729.html>.
常观世音(2557). [转载]多罗夜登陵舍天大会.
สืบค้นเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2564, จาก
http://blog.sina.com.cn/s/blog_62587cac0102eln7.html.
李蕴雨. (2555). 一代高僧: 安世高. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2564,
จาก <https://www.pusa123.com/pusa/renwu/ydgs/33733.shtml>.
澎湃新闻. (2560). 印度非“佛国”: 由法显《佛国记》说开去. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 มีนาคม
2564, จาก https://www.sohu.com/a/164983588_260616
王邦维. (2558). 玄奘与丝绸之路上的佛教文化交流. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2564,
จาก <https://rufodao.qq.com/a/20150513/022422.html>.
李利安. (2553). 观音菩萨身世中国化的影响. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2564 จาก
<https://rufodao.qq.com/a/20150513/022422.html>.